

5. *Alberts, B.M.* (1999) Are our universities producing too many PhDs? *Trends in Biochem. Sci.* 24, M73–M75

6. *Csermely, P., Koltai É. és Kovács Á.* (1997) Középiskolás kutatók. Magyar Tudomány, 104, 841–845 (bővebb információk: <http://kutdiak.kee.hu>)

7. A tudományos integritás kérdéseivel (kiragadott példáként) bővebben foglalkoznak az alábbi könyvek: *Baintner K.*: A tudományos kutatás, PATE, 1989; *Beck M.*: Tudomány – áltudomány, Akadémiai kiadó, 1977; *Csermely, P., Gergely, P., Koltay, F. és Tóth J.*: Kutatás és közlés a természettudományokban, Osiris kiadó, 1999; *Eco, U.*: Hogyan írjunk szakdolgozatot? Gondolat, 1982; *Farkas Gy., Varga T.*: A természettudományos kutatás menete, módszerei és technikája, Gondolat, 1993; *Majoros P.*: Kutatásmódszertan, Nemzeti Tankönyvkiadó, 1997; *Szabó Katalin*: Kommunikáció felsőfokon, Kossuth, 1997.

Az erdészeti szaknyelv szerepe a magyar erdészet fejlesztésében

Tisztelgés az első magyar erdész akadémikus,
Divald Adolf emléke előtt

Erdészettudományunk és erdőgazdálkodásunk fejlődésének egyik legkiemelkedőbb mérföldköve a magyar erdészeti szaknyelv megteremtése volt. A 19. század utolsó évtizedei előtt nem létezett magyar erdészeti szaknyelv és szakirodalom, amelynek megteremtését hosszan tartó küzdelem előzte meg. Kiemelkedő szerepet vállalt ebben a küzdelemben *Divald Adolf* akadémikus és a kiváló erdőmérnök, *Wagner Károly*. Németül hangzott a nevük, miként az 1851-ben alapított Ungarischer Forstverein elnevezése is. Magyar volt azonban szívük-lelkük úgy, ahogyan a magyar erdészet ügyét kívánta szolgálni az első magyar erdészeti tudományos egyesület is, annak ellenére, hogy akkor még német nyelven neveztek. Ennek az egyesületnek a keretében jött létre egy csoport, amely a szaknyelv megteremtését tekintette elsődendő feladatának. Divald és Wagner A magyar erdészeti irodalom létesítése ... vágyakozás a tudománynak magyar nyelven való hallgatása után – címmel fogalmazta meg törekvéseik lényegét. A Magyar Tudományos Akadémia története során az anyanyelv művelését mindig elsődendő feladatnak tekintette. Különösen nagy a jelentősége ennek az ezredfordulón, amikor a különböző szaktudományok nem találnak, esetleg nem is keresnek megfelelő magyar szavakat újabb eredményeik vagy eszközeik kifejezésére. Ezért foglalkoztak az elmúlt években az erdészettudomány művelői is a szaknyelv kialakulásával és fejlesztésével, amelyről a következőkben néhány gondolatot fejtek ki.

1998–1999-ben emlékeztünk meg a magyar erdészeti kutatás szervezett beindításának centenáriumáról. A magyar erdészeti szaknyelv egyik megteremtőjének, Divald Adolfnak, a szakma *első akadémikusának* 170 éves születési, valamint az erdészeti kísérletügy első tudományos kiadványának, az Erdészeti Kísérletek megjelenésének százéves évfordulójáról. A megemlékezések sorát gazdagítja az erdészeti felsőoktatás elmúlt 190 esztendeje is. Méltán vagyunk büszkéek arra, hogy a Soproni Egyetem elődjének, az egykori Selmechányai Főiskolának a keretében 1808/1909-ben kezdődött el a felsőfokú erdészeti oktatás. Ennek nyomán erősödött az igény az erdészeti szaknyelv megteremtése iránt. Helyénvaló, hogy erre emlékezve *Mihalovits János*nak a Bányamérnöki és Erdőmérnöki Főiskoláról írt tanul-

mányából idézzek, amely 1927-ben jelent meg A magyar tudománypolitika alapvetése című, *Magyary Zoltán* által szerkesztett könyvben. „A 18. század vége felé az erdő kiemelkedik a kisszerű helyi szerepéből, a piac és a köztudat olyan nemzeti kincsnek kezdi tekinteni, amelynek gondozása az állam egyetemes jólétének emeltyűje és mint ilyen speciális tudományos művelést és országosan általános gyakorlati intézkedést követel.”

Ezek a sorok hetven évvel ezelőtt már tudománypolitikai jelentőségűek voltak. Napjainkban is helytállóak, amikor indokoltnak tartjuk, hogy az országos tudománypolitika részfejezeteként az ágazati, így a hosszú távú erdészeti, tudománypolitikai célok, feladatok és azok megvalósításának előfeltételei is megfogalmazódjanak. *Az erdészeti szaknyelv megteremtésének 130 és az erdészeti tudományos szakirodalom szélesebb körű kiterjesztésének 100 éves évfordulója is alkalmat jelent arra, hogy erre a témára is ráirányítsuk a figyelmet. A szaknyelvnek és a szakirodalomnak az erdészeti kutatásban, oktatásban és gyakorlatban betöltött szerepét napjainkban senki nem vitatja. „Műveléséről, fejlesztéséről” azonban kevés szó esik.*

A 19. század elején hazánkban a német nyelvű erdészeti, vadászati szakoktatás és szakirodalom általános volt. Először meg kellett alkotni a magyar nyelvű erdészeti szaknyelvet, hogy a kutatás eredményeit magyar nyelvű szakirodalom közölhesse. Az erdészeti szaknyelv megteremtésének 130 éves évfordulójára emlékezve tisztelgünk Divald Adolf akadémikus munkássága előtt, aki 1864-ben lett az MTA levelező tagja. Széköfoglalójának témája: A természettudományok és az erdészet volt.

„*Nyelvében él a nemzet*” – ezt az idézetet iskolás korunkban hallottuk először, valamint azt is, hogy a Magyar Tudományos Akadémia megalapítása óta törekszik ennek az igazságnak a tudatosítására és alkalmazására. Az erdészek számára ékes bizonyossága ennek az, hogy az első erdész akadémikust, Divald Adolfot a magyar erdészeti szaknyelv megteremtéséért választották az Akadémia tagjai közé. Az általános nemzeti szempontokon kívül valamennyi tudományterületre érvényes, hogy az újabb tudományos eredményekkel kell a nemzet boldogulását szolgálni. Erre elsősorban a nemzet anyanyelvén, hazánkban magyarul van lehetőség. Ennek szolgálatában Divald Adolf Wagner Károllyal együtt magyar–német és német–magyar erdészeti műszótárt állított össze, amelyet 130 esztendővel ezelőtt adtak ki. 1861-ben a Vadász és Versenylapban, valamint a Gazdasági Lapokban felhívást tettek közzé a magyar erdészeti irodalom ügyében. Nekik köszönhető az első magyar nyelvű erdészeti szakfolyóiratnak, az Erdészeti Lapoknak a kiadása is, amelynek első száma 1862 januárjában jelent meg. A szaklap megindítása egyúttal program is volt az ország erdészetének, erdészeti szaknyelvének magyarrá tételéhez. A lap hasábjain is küzdöttek a magyar erdészeti szaknyelv megteremtéséért. Ezt követően főleg a szakemberképzés, az önálló magyar erdészeti kultúra, a természetvédelem, a hazafiságra való nevelés töltötte ki a magyar nyelvű erdészeti szakirodalom jelentős részét. *Bedő Albert*nek, szakmánk kiemelkedő akadémikusának az egyik, 1911-ben írt cikkéből idézek erre jó példát, amely szerint: „Szeressük szakunkat, hazánkat, nemzetünket, hűséggel, egyetértéssel és összetartással”.

Az erdész-hivatás és a hazaszeretet egymást erősítő mivoltát igazolta az is, hogy Divald Adolf 1848-ban selmecebányai erdészeti tanulmányait megszakítva vett részt a magyar szabadságharcban. A tudomány és a gyakorlat harmóniája is az elsők között nála bontakozott ki. Ő vezette akadémikusként az 1867-es kiegyezés után a Pénzügyminisztérium önálló erdészeti osztályát. Van tehát kire és mire emlékeznünk akkor, amikor napjainkban választékos magyar nyelven ismerhetjük meg újabb kutatási eredményeinket és adhatjuk tovább azokat gyakorlati hasznosításra. *Az évforduló arra is kötelez, hogy szaknyelvünket helyes magyarsággal fejlesszük tovább és szakkifejezéseink tartalmát egyértelműen határozzuk meg. Ezt kívánta szolgálni az MTA Erdészeti Bizottsága azzal, hogy az elkészült, és immár a negyedik kiadvány záró fejezetében adta közre az erdészeti szak kifejezések magyarázatát. Bizunk abban, hogy ez is elősegíti a magyar nyelven való egyetértést.*

Megemlékezéseink sorát gazdagítja, hogy szakirodalmunk egyik legjelentősebb képviselője, a központi erdészeti kísérleti állomás folyóirata, az Erdészeti Kísérletek első

száma 1899-ben már magyar nyelven jelent meg. A százéves jubileum után is hangsúlyozni kívánjuk a kutatási eredmények rendszeres közzétételének jelentőségét, amelyet az illetékesek már 1899-ben felismertek. Ezt igazolja, hogy e folyóiratban, a Selmecen 1918-ben utoljára megjelenő számig 179 tanulmányt közöltek. Trianon után Sopronban kezdte el munkáját a Központi Erdészeti Kísérleti Állomás. Az Erdészeti Kísérletek folyóirat csak nyolcéves szünet után, 1926-ban jelenhetett meg újra. Ebben válasz olvasható arra vonatkozóan is, hogy mi szükség van nálunk erdészeti kísérleti állomásra vagy akár a főiskolára? Róth válasza: „nagyon egyszerű a felelet: szegénységünk követeli a tudományos kutatást ... abból a kevésből, ami maradt, mindent ki kell aknáznunk ... fejlesszük az intézményt, amely arra van teremtve, hogy a magyar erdőgazdaságot képviselje a világ erdészeti tudományos kutatása terén”. Ez az idézet sem vesztett időszerűségéből. Az Erdészeti Kísérletek 1950-től az újjászervezett Erdészeti Tudományos Intézet kiadványaként Erdészeti Kutatások néven jelenik meg, követve az alapítók szándékát és híven őrizve nemes törekvéseiket. Az ő példájuk nyomán is szorgalmazni kell ágazati kutatásaink, erdészeti szakirodalmunk ismételt fellendítését, hogy a fejlesztés előfeltételeit ez úton is megteremtsük. Széles körű jóléti szolgáltatásokat, közcélú feladatok eredményes megvalósítását és a gazdaság környezetvédelmi, újratermelhető fával való jobb ellátását várja a 21. század társadalma az erőtől. A gyorsan bővülő igények kielégítésének előfeltétele az erdészeti kutatás és oktatás fejlesztése. Mindkettő kapcsolatos a szaknyelvvél. Az *EU-csatlakozás újabb lehetőségeket és kihívásokat ígér* az erdészeti gyakorlat, az oktatás és a kutatás számára. Erdeink állapota sok tekintetben példaként szolgálhat nemzetközi viszonylatban is, ahol a kutatás részére olyan lehetőségek nyílnak, amilyenekre számos EU-tagállam nem is gondolhat. Természetközeli elegyes erdeinkre, erdőfejlesztési eredményeinkre gondolok itt elsősorban.

Befejezésül idézem Divald Adolfnak Az erdészeti magyar irodalom ügyében című írásában megfogalmazott feladatokat. Az 1861-ben megjelent cikkben ezeket a következők szerint foglalta össze (kivonatolva közlés):

1. Az erdészeti magyar irodalom, az erdészeti magyar műszótár és tankönyvek megalkotása;
2. Tudományos közlések közzététele magyar nyelvű szaklapban;
3. Magyar erdészeti szakkönyvek szerkesztésére pályázatok nyitása;
4. A selmeci erdészeti Academia magyarosítása;
5. Lehető gyarapítása azon ismereteknek, melyben az erdei gazdaság ágai Magyarországon jelenleg léteznek;
6. Időszakonként gyűlések az ország különböző vidékein;
7. Egy elméletileg és gyakorlatilag képzett erdésznek az egylet költségén való tartása;
8. Alkalmos szakembereknek az erdei gazdaság érdekében bel- és külföldön való utaztatása;
9. Erdőgazdasági gyűjtemények alapítása, szaporítása;
10. A kormány által az erdészeti egyesület elé terjesztett kérdésekre adandó véleményezés;
11. Új erdészeti alsóbb rendű tanodáknak a felállítása;
12. Az egyletnek az Országos magyar gazdasági Egyesülettel való folytonos közeledéseHosszú lenne az írás, ha a magyar erdészeti szaknyelv és szakirodalom történetét részletesen kifejtenénk. Jelen esetben nem is ez volt a célom. A szemelvényeszerű kiemelésekkel arra szerettem volna az olvasó figyelmét ráirányítani, amire a történet tanulságai szolgálnak ..., mert az erdészetben is igaz, hogy „Historia est magistra vitae”.

Solymos Rezső